

STANDARDIZATION OF CRITERIA AND PROCEDURES FOR THE MANAGEMENT OF CRIME IN ALBANIA

Dr. Bajram Yzeiraj

*University "Sevasti & Parashqevi Qiriazi", Faculty of Law, Albania
Dean of Faculty*

Abstract

Crime control, because of the social risk that it poses now days, has attracted the attention of the public opinion and of the official policy within the country and in the European Union. Reforms undertaken in this area, aim to reinforce the rule of law by approximating the national legislation with that of Western Europe and also increasing the standards of law enforcement agencies in the justice system in protecting individual and society rights. In current conditions, a better management of crime and efficient development policies against it, takes special importance for our country that aspires to become associated in the European Union. Administration of crime, in a broad sense, is the process of measures and actions taken for identifying, verifying, processing, analyzing, evaluating, planning and implementing services against violations of the law which, due to social dangerousness constitute criminal offenses. Standardization and implementation of criteria and procedures for the administration of crime, is a legal obligation associated with the mission and responsibilities of state institutions to enforce the law and protect the rights and freedoms of individuals. The main goal of this article is that in the context of approximation of the legislation and policies against crime with the European Union, and of the increase in the efficiency of law enforcement, to make an analyze of the current state of crime and criminal penalty administration in Albania, and give some recommendations regarding concrete measures or change alternatives, in the relevant instrument. Strengthening the standards of crime management, in present times, will affect in a more real diagnosis and assessment of the actual state of crime and its causes, methods of crime investigation, and in the operational and institutional cooperation and consequently also in the rise of security standards toward citizens. The methodology used in this article, consists in using statistical methods and comparative analysis on current criminality and on the instruments managing it, focusing on the criteria and procedures used by the specialized institutions and those of justice; western experience and especially the needs for change in the work policy and procedures.

Keywords: crime, criminal policy, research, statistics, survey, analysis, processing, planning.

STANDARTIZIMI I KRITEREVE DHE PROCEDURAVE PER ADMINISTRIMIN E KRIMIT NE SHQIPERI

Abstrakt

Kontrolli ndaj krimit ne ditet e sotme per shkak te rrezikshmerise shoqerore qe paraqet, ka terhequr vemendjen e opinionit publik; politikes zyrtare brenda vendit dhe asaj Evropiane. Reformat e ndermara ne kete drejtim, synojne te perafrojne legjislacionin me ate europaerendimor; ngrejne me lart standartet e agjensive ligjzbatuse dhe sistemit te drejtesise si dhe perforcjne zbatimin e ligjit ne mbrojtje te drejtave te individit e gjithe shoqerise. Ne kushtet aktuale, administrimi i mire i kriminalitetit dhe zhvillimi i politikave eficente kunder tij, mer rendesi te vecante per vendin tone qe aspiron te antaresohet ne Bashkimin Evropian. Administrimi i krimit ne kuptimin e gjere eshte procesi i masave dhe veprimeve qe ndermeren per evidentimin, verifikimin, perpunimin, analizimin, vleresimin, planifikimin dhe realizimin e sherbimeve kunder shkeljeve te ligjit te cilat per shkak te rrezikshmerise shoqerore perbejne vepra penale. Standartizimi dhe zbatimi i kriterave e procedurave te administrimit te krimit, eshte nje detyrim ligjor qe lidhet me misionin dhe pergjegjesite e institucioneve shteterore per zbatimin e ligjit dhe mbrojtjen e te drejtave dhe lirive te individit. Qellimi i trajtimit te temes eshte qe ne kuadrin e perafimit te legjislacionit dhe politikave kunder krimit me ato te Bashkimit Evropian, si dhe ritjes se eficences se zbatimit te ligjit, te analizojme gjendjen aktuale te administrimit te krimit ne Shqiperi me problematiken perkatese dhe njeheresh te japim disa rekomandime per masat dhe alternativat e ndryshimit te instrumentave perkates. Perforcimi i standarteve te administrimit te krimit ne kushtet qe kalojme, do te ndikojne ne diagnostikimin dhe vleresimin me real te gjendjes se krimit e shkaqeve te tij; ne metoden e investigimit te krimit; bashkepunimin operacional e ate nderinstitucional e per rjedhoje edhe ne ritjen e standarteve te sigurise se qytetareve. Metodologjia e trajtimit te temes konsiston ne perdorimin e metodes statistikore dhe analizes krahasuse mbi kriminalitein aktual dhe instrumentat e administrimit te tij, duke u ndalur tek kriteret e procedurat qe perdorin institucionet e specializuara e ato te drejtesise; pervoja perendimore dhe vecanarisht nevojat e ndryshimit te politikave e procedurave te punes.

Fjalet kyçe: krimi, politika kriminale, administrimi, kriteret, rregulla, procedura, standarte, studimi, statistika, anketimi, menaxhimi, analiza, perpunimi, planifikimi, organizimi, kontrolli.

-----
(1) Dekan i Fakultetit te Drejtesise - Shkolla e larte Universitare Jopublike “Sevasti & Parashqevi Qiriazi”

Hyrje

Politika kunder krimin është pjesë përbërëse e veprimtarisë shtetërore dhe njëherësh edhe disiplinë shkencore që studjon problemin dhe strategjitë e luftës kunder krimin. Objekti i studimit të saj përqendrohet tek legjislativi penal e ai procedural penal; standartet e institucioneve ligjzbatuese e atyre të sistemit të drejtësisë; si dhe programet e strategjitë e punës për kontrollin ndaj krimin. Gjate periudhës së tranzicionit përveç rritjes së vëllimit të krimin, u përsos organizimi dhe bashkëpunimi i grupeve kriminale brenda e jashtë vendit; ndërthur veprimtaria kriminale me ato të sipërmarrjes private; zhvilluan trafiket e ndryshme; shtua komunikimi, metodat dhe levizshmëria e tij; zhvillua me hapa të shpejtë korrupsionin dhe bashkëpunimi me punonjësit e shtetit e ata të drejtësisë etj. Zhvillimi i një politike të suksesshme kunder krimin në kushtet e sotme, kërkon administrim të mirë të tij, si dhe diagnostikim të faktoreve e shkaqeve që ndikojnë. Në kuptimin e përgjithshëm administrimi i krimin është një proces i gjërë që përfshin masë dhe veprime të karakterit shtetëror e shoqëror për evidentimin, verifikimin, përpunimin, analizimin e vleresimin e gjendjes së krimin si dukuri; si dhe reagimin me masë e shërbime komplekse kunder tij. Në kuptimin e ngushtë ky proces nënkupton administrimin e veprave penale prej institucioneve përgjegjëse nga momenti i kryerjes së tyre dhe gjate gjithë fazave të zhvillimit të drejtësisë penale.

I. Infrastruktura për evidentimin dhe administrimin e krimin

1. Evidentimi i krimin

Nevoja e mbledhjes dhe mbajtjes të statistikave të sakta mbi krimin në mënyrë të centralizuar, ku përfshihen (të dhënat e Policisë, gjykatave dhe institucioneve të ekzekutimit të denimit) është shtruar që në periudhën e mesjetës, ku sociologët e juristët të ndryshëm të asaj kohe, kërkonin që krimin të administrohej, studjohej e njëjthë me mirë për të evidentuar faktorët dhe shkaqet që ndikonin në zhvillimin e tij. Shumë prej tyre evidentonin si faktorin kryesor të krimeve, gjendjen social-ekonomike, ndaj dhe rekomandonin parandalimin duke zbutur përkrah këta faktorë. (2) Statistikat e para kombëtare mbi krimin janë prodhuar në Francë në fillim të shek.XIX nga Adolph Quetelet në vitet 1796-1874, dhe Francas Guerry de Champneuf në vitet 1802-1866. Duke qenë se këto statistika linin jashtë vetes një pjesë të krimin që quhet “shifra e erret”, Laccasogne në 1834-1924 dhe Tarde në periudhën e viteve 1834-1904, themeluan analizën statistike të krimin duke bërë një vëzhgim me të plotë të kriminalitetit.(3) Në raport me shtrirjen dhe qëllimin, statistikat mbi krimin i ndajmë në:

- a) Statistikat ndërkombëtare, të cilat pasqyrojnë gjendjen e krimin në nivel botëror, kontinental apo rajonal dhe si të tilla krijohen e administrohen nga institucione e organizma të

Organizates se Kombeve te Bashkuara, te Keshillit te Europes ose organizma rajonale. Keto organizata nderkombetare ne berjen e studimeve dhe analizave bashkepunojne me institute, eksperte e organizma te specializuara. (4)

- b) Statistikat kombetare ose nacionale, te cilat pasqyrojne gjendjen e krimit ne nje vend ose shtet te caktuar. Keto mund te jene te pergjitheshme ose te vecanta apo fragmentare dhe

-----

(2) Willians, K: Textbook on criminology, Oxford 2001, f.75.

(3) Muncie, J: Official criminal statistics, bot. "The sage Dictionary of Criminology" 2001.f.195

(4) Komiteti Evropian per problemet e krimit; Komiteti i eksperteve ligjore e te krimit te organizuar; Komiteti per parandalimin e tortures dhe trajtimit cnjerezor; Instituti Evropian per parandalimin e krimit; Qendra e kerkimeve per krimin transnacional; Qendra per informim dhe studim te krimit te organizuar; bashkimi i vendeve te detit te zi; vendet e Europes juglindore SECI; vendet qe lagen nga deti Adriatik e Jon etj;

mbahen nga cdo shtet per te njohur e administruar gjendjen e krimit brenda vendit si dhe ndertuar politikat e parandalimit e goditjes se tij. Ne kushtet e globalizimit dhe ekonomise se tregut te lire, ku levizshmeria e krimit dhe kryeresve te tij eshte e madhe, eshte e nevojshme jo vetem te perafrohet legjislacioni me ate europere ndimor, por dhe harmonizohen kriteret e regjistrimit te krimit dhe procedurat e bashkepunimit.

Standartizimin e kriterëve e procedurave te administrimit te krimit e diktojne:

- a) Faktoret e brendshem, nder te cilet duhen vecuar pergjegjesite dhe detyrimet e percaktuara nga legjislacioni si Kushtetuta, ligji penal dhe ai procedural penal, ai per Policine e shtetit, Policine gjyqesore, Prokurorine, organizimin dhe funksionimin e pushtetit gjyqesor, statistikat zyrtare etj, te cilet percaktojne pergjegjesite, procedurat e afatet kohore per administrimin dhe investigimin e krimit. Zhvillimi i drejtesise penale dhe politikës kriminale ne teresi eshte nje proces kompleks, ku marin pjese shume institucione e organizma, te cilet e kane te domosdoshme te realizojne kordinimin brenda strukturave te veta si dhe bashkepunimin nderinstitucional brenda e jashte vendit. Vecorite e kriminalitetit dhe faktoreve kriminogjene si dhe programet shtetore te hartuara per parandalimin e krimit ne teresi apo llojeve te vecanta te tij si ndaj krimit ne familje, trafikëve te ndryshme dhe korupsionit etj, shtrojne nevojen e njohjes dhe administrimit me pergjegjesi te tij nga institucionet pergjegjese.
- b) Faktoret e jashtem (nderkombetare), ku perfshihen konventat, protokollet, vendime kuader, rekomandimet, organizmat e bashkepunimit policor dhe gjyqesor; (5) projektet, mareveshjet, studimet e botime etj, te cilet orjentojne dhe shtrojne detyrime per zhvillimin e politikave te perbashketa dhe bashkepunim ne luften kunder krimit, sidomos ndaj atij te organizuar dhe korupsionit. (6)

Komiteti i ministrave te Keshillit te Evropes ne rekomandimet e dhena per politiken kriminale ne pergjithesi apo ate kunder krimin te organizuar e formave te vecanta te tij, shprehet se:

-----
(5)- Konventa e OKB “ Per luften kunder krimin te organizuar nderkombetar” me dy protokollet shtese; ajo per luften kunder terrorizmit; kunder droges; pastrimit te parave etj;

- Konventa Evropiane dhe protokollit “Per ndihme te ndersjellte juridike ne ceshtjet penale midis shteteve antare te Be” 2000, “Per ekstradimin” dhe ajo e thjeshtimit te procedurave te ekstradimit midis shteteve anetare te BE (1995), “Per pastrimin, depistimin, kapjen dhe konfiskimin e produkteve te krimin”; “ Per transferimin e procedimeve ne ceshtjet penale”; “Per ekstradimin”; rezoluta “Per parandalimin dhe kontrollin e krimin te organizuar” me 39 rekomandime etj.

- Interpoli, (org. nderk. e Policise kriminale; shkemben informacion e kordinon per luften kunder krimin te organizuar, ndermer studime e kerkime ne fushen e kriminalitetit; vendi yne u pranua ne dhjetor 1991;

- Europoli, (org. qendrore e policise kriminale Evropiane); u krijua ne shkurt 1992 ne Maastricht – Hollande; tashme nje agjensi e BE per shkembim informacioni dhe informatizim, afrim raportesh e analizash; bashkepunim dhe parandalim te terrorizmit, tragikut te droges e krimeve te renda);

- Cepoli, (European Police College) eshte krijuar nga Keshilli i BE ne vitin 2000, per te ndihmuar ne trainimin dhe bashkepunimin e institucioneve kombetare dhe adresimin e ceshtjeve qe lidhen me luften kunder krimeve me karakter nderkufitar,

- Eurojust, (Agjensi e bashkepunimit gjyqesor European) eshte krijuar ne vitin 2002 per te ndihmuar ne luften kunder krimin te organizuar , per procedimin dhe hetimin e ketyre ceshtjeve me efektivitet; si dhe nje interlokutor per Keshillin, Parlamentin dhe Komisionin e BE.

- European Judicial Network, (Rjeti gjyqesor European) eshte organizem per te kordinuar bashkepunimin gjyqesor midis shteteve antare te BE.

’.. duhet te behen analiza, studime e kerkime shkencore, me qellim qe te gjenden e aplikohen mjete e alternativa te efektshme parandalimi..’ (7); ‘..eshte e nevojshme bashkepunimi i institucioneve te zbatimit te ligjit e atyre te drejtesise me organet homologe perendimore..’ (8)

Sa jane te harmonizuara kriteret, rregullat dhe proceduarat e administrimit te krimin me ato europerendimore dhe sa u mundesojne keto institucioneve pergjegjese per zhvillimin e politikave kriminale? Pergjigja kerkon berjen e nje analize krahasuse midis infrastruktures e metodologjise se veprimit dhe problematikes qe haset ne veprimtarine e perditeshme.

Institucionet pergjegjese per administrimin e krimit

Statistikat e krimit mbahen dhe administrohen nga organet shtetore te specializuara per te njohur e vleresuar gjendjen e krimit dhe reaguuar me sherbimet parandaluse e investiguse ne funksion te sigurise se individit e shoqerise. Ato klasifikohen ne menyra te ndryshme sipas natyres se tyre (numuri, llojet e tj); sipas burimit institucional (te Policise, Prokurorise, Gjykates, Burgjeve, ministise se brendeshme, te drejtesise, instituti i statistikave etj) dhe sipas origjines e shtrirjes se tyre (lokale, prefektore, kombetare, nderkombetare, shkencore etj).

Statistika e Policise permbanveprat penale te ndodhura ne nje kohe te caktuar. Ajo plotesohet dhe administrohet nga strukturat perkatese ne disa nivele sipas vendit te kryerjes se krimeve dhe sipas llojeve apo drejtimeve te veprimtarise kriminale. Ne permbajtjen e tyre gjejme te dhena mbi vellimin e pergjithshem te krimeve, strukturen e tyre, rezikshmerine, dinamiken, vendin, kohen, tendencen etj per nje periudhe kohe te caktuar; autoret e kryerjes se krimeve e viktimat dhe karakteristikat e tyre si gjinine, moshen, arsimin, poziten ligjore, sociale, familjare etj. Kjo statistike eshte me afer realitetit si per vellimin e pergjithshem te krimeve, ashtu edhe per strukturen e llojet e ndryshme te tij.

Ne difektet e kesaj statistike evidentojme:

- a) Mosrespektimin e plote te kritereve ligjore ne evidentimin, klasifikimin dhe administrimin e krimeve. Statistika aktuale ne fillim ben grupimin dhe klasifikimin e veprave penale duke u bazuar ne objektin e mardhenieve qe prekin (sipas ligjit penal); me pas e ndryshon kete kriter i grupon ato sipas strukturave qe i ndjekin, duke krijuar konfuzion dhe pasaktesi per gjendjen reale te krimit; b) mospasqyrimin e disa veprave penale te fushes ekonomike, asaj ushtarake, si dhe atyre qe ndiqen mbi baze ankimimi, te cilat institucionet dhe subjektet

-----

(6)- Programi OCTOPUS per te ndihmuar vendet ish komuniste ne luften kunder krimit te organizuar dhe korupsionit; programi CARDS per ndihmen ndaj vendeve te Evropes juglindore per forcimin e Policise dhe gjyqesorit; programi Greco (gruoi i shteteve kunder korupsionit) per te luftuar korupsionin ne 35 shtete; - Programi PAMECA qe perfaqeson Bashkimin European dhe kontribon per zhvillimin e Policise se shtetit; ICITAP qe kontribon me programin e asistences per hetimin kriminal; INTERFORCE qe meret me ndalimin e trafikut te qenjeve njerezore e klandestineve etj. - Libri Evropian "Per krimin dhe drejtesine penale "European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics", Ky botim pervec pasqyrimin te tregusve te krimit dhe denimit penal ne cdo shtet, evidenton vecorite, tendencat, shkaqet dhe nxjer konkluzione e rekomandime shume te vlefshme.(7) - Rekomandimet e Komisionit per parandalimin e krimit dhe sistemin e drejtesise (2005/23), kerkon forcimin e raportimit te krimit. Rekomandim i Kom. te ministrave te Ksh. Evropes nr.96-8 "Per politiken kriminale ne Evrope" 1996. Ai permban

drejtimet kryesore ne te cilat duhet te bazohet politika kriminale e shteteve antare te Keshillit te Europes.

(8) Rekomandimi i Kom. Ministrave te Ksh. Europes nr. (87) 19 “Per parandalimin e krimit te organizuar” perkatese i dergojne vete ne Prokurori; c) mungesen e mjaft krimeve qe nuk denoncohen nga shtetasit per motive te ndryshme, ose nuk evidentohen nga vete punonjesit e Policise (krimi i erret); ç) pasaktesine ne tregues per shkak te ndryshimit te kualifikimit te veprave penale gjate kalimit ne Prokurori e me pas ne Gjykate; d) pasaktesi ne evidentimin e veprimtarise te nje personi i cili ka kryer disa vepra penale, ose nje veper ne menyre te vazhdushme; dh) mosperpunim te saj dhe nxjerje te konkluzioneve perkatese etj, probleme keto qe lidhen me pasaktesine dhe konfuzionin qe ekziston ne kriteret, procedurat dhe metodologjine e administrimit. (9)

Statistika e Prokurorise ka per baze çeshtjet penale te filluara, pra per ato qe eshte hapur procedimi penal. Ato permbajne te dhena mbi procedimet penale te filluara, ato te rifilluara dhe vendimet perkatese per pushim, pezullim, dergim ne gjykate; si dhe te dhena mbi personat ndaj te cileve kane filluar hetimet e atyre qe kane lidhje me procedimin penal. Ne to gjenden te dhena mbi masat e sigurise, afatet e procedimit, ekzekutimit te vendimeve, transferimet e procedimeve, ekstradimet etj. Krahasuar me ate te Policise kjo statistike administron ne total me shume ceshtje penale, e per rjedhoje edhe me shume vepra penale sepse perfshin edhe ceshtjet e filluara kryesisht nga ky organ, ato te derguara nga kontrolli i larte i shtetit e agjensi te tjera qe kane atributet e policise gjyqesore. Ne aspektin juridik te dhenat e statistikes se Prokurorise jane me te sakta e cilesore se ato te Policise, sepse ky institucion ben vleresimin per elementet e veprave penale dhe vendos fillimin ose jo te ceshtjes Ne kete statistike gjejme te plote e te diferencuar numurin e procedimeve penale te filluara dhe ate te veprave penale te kryera nga i njeiti person ose disa persona, gje qe na ndihmon shume ne vleresimin e tregusve te kriminalitetit dhe ndertimin e politikave te reagimit. Megjithate ajo nuk permban plotesisht gjendjen reale te kriminalitetit, sepse i mungojne shume krime sic jane ato qe Policia i ka ne proces pune si dhe ato qe nuk denoncohen; si dhe ka me pak te dhena se sa administron Policia e shtetit. (10)

Statistika e Gjykates ka per baze çeshtjet e gjykuara. Ajo permban te dhena rreth çeshtjeve penale te regjistruara, astyre te gjykuara, te pushuara, vendimeve te fajesise ose te pafajesise, personave te denuar, llojeve te denimit etj. Te dhenat e kesaj statistike persa i perket numurit te pergjithshem te krimeve, klasifikimit te veprave, autoreve te krimit dhe demtuarve, dallojne nga ato te institucioneve qe kane pergatitur dosjet, per shkak te afateve procedurale, provave te dala gjate procesit te gjykimit etj. (11)

Instituti i statistikave administron te dhenat vjetore kryesore mbi kriminalitetin, autoret dhe te demtuarit qe grumbullon nga ministrite perkatese, por keto nuk jane gjithmone te regullta, te plota dhe aktuale qe mund te ndihmojne per berjen e studimeve e nxjerjen e konkluzioneve. Sic shihet institucionet evidentojne te dhenat mbi krimin per aq sa u takon dhe asnje prej tyre

perfshire edhe institutin e statistikave nuk administrojnë të gjithë tregusit e krimit, strukturën, tendencat dhe karakteristikat e tij.

---

(9) Statistika e Policisë së shtetit 2011-2012

(10) Raporti vjetor i Prokurorisë,

(11) Vjetari statistikor i M. Drejtësisë

II. Studimi, analiza dhe vlerësimi i krimit

1. Studimi i krimit

Studimet mbi kriminalitetin janë pjesë perberëse e politikave kundër krimit dhe si të tilla ato u paraprijnë qendrimeve dhe zgjedhjeve politike. Në studimet ndërkombëtare mund të vecojmë:

- a) Studimin “Për tendencat e krimit dhe veprimet e sistemeve të drejtësisë penale”(12),
- b) Raportin global të Kombeve të Bashkuara për krimin dhe drejtësinë (13),
- c) Botimin “Për krimin dhe statistikën e sistemit të drejtësisë penale” (14) Në këto studime ku përfshihet edhe vendi ynë, behen vërejtje për nivelin e ulët të raportimit (përgjigjes) për pyetjet e shtruar; konceptet e ndryshme mbi kriteret dhe standartet ndërkombëtare të përdorura nga studjuesit; mungesën e informatizimit dhe standartizimit të statistikave; metodologjinë e mbledhjes dhe përpunimit të dhënave mbi krimin etj; të cilat shtrijne nevojën e standartizimit të kriterëve e procedurave të administrimit të krimit në të gjitha fazat e zhvillimit të drejtësisë penale. Shkaqet e kësaj gjendjeje duhen kërkuar tek ndryshimet e shpeshta të legjislativës penale; difektet e sistemit statistikor i cili nuk është sipas standarteve që kërkojnë studimet krahasuese; mungesa e të dhënave për grupe të ndryshme shoqërore; moskollimi i të dhënave midis strukturave dhe institucioneve etj. (15) Krimi si çdo dukuri shoqërore, mund të njihet e mbahet nën kontroll, nëse studjohet me të gjithë elementet perberës dhe vecoritë që paraqitet, ku përfshihen: a) tregusit mbi krimin dhe karakteristikat e tij b) ata mbi autorët dhe viktimat e krimit me karakteristikat perkatese; c) faktorët dhe shkaqet që ndikojnë etj. Nivëltesimi i studimit dhe njohje të elementeve të mesipër ndikon negativisht në njohjen e gjendjes dhe rrezikshmerisë së tij, në diagnostikimin e shkaqeve, e për rjedhojë edhe në efikasitetin e politikave kundër tij.

---

(12) Ky studim bazohet në statistikën zyrtare mbi krimin dhe synon të njohë gjendjen e krimit në nivelin global, strukturën, tendencat dhe karakteristikat e tij; të evidentojë faktorët dhe shkaqet; si dhe harmonizojë statistikën në nivel ndërkombëtar. Studimi në anglisht: United Nations Survey of Crime Trends and Operations of Criminal Justice System (CTS). Rezultatet e 10 studimeve ndërkombëtare janë në internet me adresë: <http://www.unodc.org/unodc/endata-and-analysis/United-Nations-Surveys-on-Crime-Trends-and-the-Operations-of-Criminal-Justice->

Systems.html.(13) Raporti global i Kombeve te Bashkuara per krimin dhe drejtesine afron te dhena per vellimin e krimit dhe aspekte te ndryshme te tij si dhe drejtesine penale per cdo shtet. Aty jepen te dhena pershkurse dhe krahasuse per krimin e organizuar, respektimin e ligjit, shkeljet e ligjeve dhe menyren e procedimit te personave qe shkelin ligjin, lidhjet e mundeshme mes krimit dhe zhvillimeve ekonomike, moshes dhe gjinise se autoreve, te drejtat e njeriut dhe drejtesine, eficencen dhe drejtesine ne sistemin e drejtesise penale etj. Shih Graeme Newman, *Advances in Comprative Criminology: United Nations Global Report ON Crime and Justice*, botuar ne "Surveying Crime: A Global Perspective", permbledhje e punimeve te kofereces Nderkombetare ne Rome me 19-21 nentor 1998, botim UNICRI, INSTAT, Itali Assays, vell.nr.7 ,2000, f.53-62(14) Libri i Ksh.te Europes "Per krimin dhe statistikat e sistemit te drejtesise penale" , behet mbi bazen e pyetsorit qe u dergohet korespodenteve ne sejcilin shtet, anetar te Keshillit te Europes. Ai analizon gjendjen ekrimit, tendencat, politiken e denimit penal dhe nxjer konkluzionet perkatese ne nivel europian, rajonal dhe per cdo vend te vecante. Shih European Sourcebook Group: *Second European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics*, botuar ne *criminology in Europe*, newsletter of the European Society of Criminology, vell.3, nr.3, 2004, f.15-17. Botimi i 2006: http://openlibrary.org/b/OL21187560M/European_of_crime_and_criminal_justice_statistics_2003(15) V.Hysi Libri europian per krimin dhe statistikat e drejtesise penale-nje aritje ne fushen e kriminologjise se krahasuar, revista *Studime juridike* nr.1 viti 2001 f.53-69.

Njohja e krimit mund te realizohet nepermjet :

- a) Administrimit te mire te statistikave te krimit (evidentim, perpunim, analize dhe studim), nga institucionet pergjegjese (Policia, Prokurori, M. Brendeshme, M. drejtesise) me strukturat e specializuara te analizes e studimit. Evidentimi rigoroz e me metodologji te qarte i krimit i shoqeruar me perpunimin e te dhenave e informacionit te grumbulluar, do te çojte ne nxjerjen e te dhenave te tjera e karakteristikave si dhe ne zbulimin e shkaqeve sipas drejtimeve ao vendeve te shfaqjes. Ne kete proces duhet te angazhohen te gjitha strukturat qe meren me parandalimin dhe investigimin e krimit, por vecanarisht sektoret dhe zyrat e analizes e studimit te ngritura brenda institucioneve ligjzbatuse e atyre te drejtesise.
- b) Ndermarjes te Studimeve te posacme mbi krimin ne teresi apo lloje e forma te vecanta te tij, sic mund te jete ai brenda familjes, ne fushen e droges, korupsionit etj. Ketu perfshihen edhe anketimet e opinionit publik per probleme te krimit ose lloje te vecanta te tij, per te terhequr mendimin e qytetareve reth gjendjes, shkaqeve, nivelit te sherbimeve, mjeteve qe duhen perdorur per parandalim etj.

2. Analiza dhe vleresimi i krimit

Objekti trajtimit ne kete teme eshte analiza strategjike mbi krimin, e cila eshte pergjegjesi e institucioneve te larta shteterore (Presidence, Kuvend dhe Qeveri) me organizmat e posacme qe funksionojne prane tyre, si (Keshilli i sigurise, Komisioni i sigurise dhe Komiteti i sigurise).

Analiza dhe vleresimi i krimit, per rjedhoje dhe nivelit te sigurise nga faktoret politikeberes duhet bazuar ne studimin dhe ballafaqimin e tregusve reale te krimit ne nivel kombetar me legjislacionin, strategjite shteterore te miratuara dhe vleresimin e komunitetit. Ne vleresimin e krimit dallohen dy pikpamje e qendrime. Njera vlereson si krime, vetem veprat penale te cilesuara te tilla nga ligji penal; ndersa tjetra e trajton me gjere problemin duke quajtur “krim” cdo veper penale te ndodhur, pavaresisht nga percaktimi i ligjit, evidentimi, zbulimi e ndeshkimi. Keqinterpretimi i problemit ne analiza, duke paraqitur vetem shifrat e krimeve e lene jashte vemendjes veprat e tjera penale (kundravajtjet penale), apo duke heshtur per tendencen e ritjes se vellimit te pergjithshem te veprave penale, ka krijuar konfuzion brenda strukturave shteterore dhe ne opinionin publik.

Tradita e krijuar ne zhvillimin e analizave vjetore nga Policia e shtetit ne mjedise publike me argumentin e “trasparences ndaj opinionit publik”; duke paraqitur vetem sukseset e luftes kunder krimit dhe anashkaluar difektet e punes, ankesat e komunitetit e vecanarisht shkaqet e kriminalitetit, ka ndikuar negativisht jo vetem ne njohjen e gjendjes e nxjerjen e pergjegjesive, por edhe ne percaktimin e prioriteteve te punes e angazhimin kunder krimit. Analiza e bere nga Prokuroria e republikes ne raportet e saj vjetore per Kuvendin, permban tre probleme te cilat lidhen me pergjegjesite ligjore dhe kane te bejne me: a) gjendjen e krimit, karakteristikat, shkaqet dhe tendencat e tij; b) tregusit e punes per hetimin dhe zbatimin e ligjit ndaj autoreve te krimeve; c) prognozen e krimit dhe drejtimet e punes per te ardhmen. Ne kete analize qe i nenshtrohet gjykimit e vleresimit nga te zgjedhurit, behet pasqyrimi me objektivitet e profesionalizem i gjendjes se krimit, tendences se ritjes, shkaqeve etj duke dhene dhe rekomandimet perkatese. Ne Vjetarin statistikor te hartuar dhe publikuar nga Ministria e drejtesise per cdo vit, jepen te dhena edhe mbi ceshtjet penale te gjykuara nga sistemi gjyqesor, denimet e dhena dhe ekzekutimin e tyre. Publikimi ne internet i tregusve te ceshtjeve te gjykuara dhe denimeve te dhena, jo vetem informacion komunitetin per keto probleme kaq te ndjeshme, por dhe krijon mundesine per njohje e studime te problemeve te ndryshme qe lidhen me politiken penale ne vendin tone. Institucionet shteterore te specializuara dhe ato te drejtesise per te vleresuar krimin dhe politiken penale ne nivel strategjik (kombetar), duhet te bashkojne te dhenat duke bere harmonizimin e perpunimin e tregusve dhe unifikimin e konkluzioneve. Tregusit kryesore qe duhen unifikuar nga institucionet jane vellimi i pergjithshem i kriminalitetit te regjistruar, numri i kryeresve te tij dhe njerzve te viktimizuar; raporti i krimit me numrin e banoreve; struktura e kriminalitetit sipas llojeve, duke diferencuar krimin e dhunshem nga ai i organizuar; rrezikshmeria e krimeve; shtrirja gjeografike; tendenca e krimit; perqindja e zbulimit, denimet e dhena nga drejtesia etj. Ndryshimet midis institucioneve ne paraqitjen dhe vleresimin e gjendjes se krimit duken nese krahasojme te dhenat e Policise se shtetit me ato te Prokurorise. Statistika e Policise e vitit 2008 e krahasuar me ate te vitit 2011 (kater vjet), evidenton ritje te vellimit te krimit 29%; te numrit te autoreve 35%, te viktimave rreth 50%. Raporti i Prokurorise per te njejten periudhe evidenton ritje te numrit te ceshtjeve te regjistruara 13%, numrit te ceshtjeve te hetuara 17 %. Ndryshime duket edhe ne vleresimin e struktures se veprave penale

dhe rezikshmerine e tyre, ku sipas Policise, vendin e pare ne vellimin e pergjithshem te veprave penale e zene veprat penale kunder jetes, shendetit e sigurise se personit; ndersa sipas Prokurorise jane veprat penale kunder pasurise e ekonomise. Edhe per ritjen e fuqise zbuluse e ndeshkuse raportimet jane te ndryshme ku Policia jep ritje te zbulimit te krimit cdo vit, ndersa Prokuroria raporton per kater vitet e fundit ritjen me 69% te numrit te ceshtjeve penale te pezulluara. Per rjedhoje edhe konkluzionet qe terhiqen e vleresimet qe behen jane me drejtime te ndryshme. Te njejtin konkluzion mund te nxjerim edhe per krimin e organizuar, ku Policia vazhdon te vleresoje gjendjen sipas shifrave te raportuara nga strukturat e saj, jashte kriterëve ligjore dhe kolaudimit te te dhenave me prokurorine e gjykatën. Perdorimi i kriterëve te ndryshme per klasifikimin dhe vleresimin e ketij krimi, ka ndikuar jo vetem ne nxjerjen e konkluzioneve te gabuara por dhe ne nje fare vetkenaqesie te pabazuar per rezultatet e punes.

Disa konkluzione e rekomandime

Administrimi i krimit nga institucionet pergjegjese dhe sistemi i drejtesise vazhdon te behet ne menyre te njeaneshme e sektoriale. Per rjedhoje institucionet vendimarese ne nivel kombetar vleresojne statistikat e dhena nga Policia e shtetit, te cilat nuk jane te plota e harmonozuara me sistemin e drejtesise. Kriteret, procedurat dhe metodologjia e regjistrimit e administrimit te krimit ende nuk jane te unifikuara e konsoliduara, cka le shkas per interpretime e zbatime te ndryshme ne veprimtarine praktike brenda e midis institucioneve. Edhe studimi e analiza e krimit nga organet shtetore dhe shoqeria civile vazhdojne te behen ne menyre te njeaneshme e fragmentare. Opinioni publik gjate tranzicionit nuk eshte njohur me ndonje studim te plote per kriminalitetin, vecorite e tij dhe shkaqet qe ndikojne. Ne studimet e bera nga organizmat nderkombetare, pala shqiptare per shkak te veshtiresive ne infrastrukturen e administrimit te krimit nuk ka mundur te raportoje per te gjitha rubrikat dhe pyetjet e shtruara, cka ka veshtiresuar prezantimin e gjenjdes. Analiza dhe vleresimi i krimit vazhdon te behet me nota pozitive, duke shmangur te metat, tendencat e ritjes dhe shkaqet qe ndikojne. Difektet ne kete proces pune te institucioneve shtetore jane rjedhoje e boshlleqeve ne legjislacion e sidomos ne aktet nenligjore; mentalitetit dhe praktikës se vjeter te trashегuar nga e kaluara; mangesive ne bashkepunimin nderinstitucional; mosinformatizimit te gjithheprocesit te drejtesise penale; si dhe luftes kunder krimit larg studimit e menaxhimit shkencor.

Nryshimi i standarteve per administrimin e krimit kerkon:

- Studimin e te gjitha fazave te administrimit te krimit ne procesin e drejtesise penale, pergjegjesive te institucioneve dhe praktikave te punes; udhezimeve te politikës nderkombetare dhe berjen e ndryshimeve te duhura ne aktet ligjore dhe metodologjine e punes,
- Ndryshimin e rregullave per evidentimin e veprave penale ne gjithe sistemin e policimit; berjen e informatizimit te tyre; si dhe te analizave e vleresimit insituacional, me qellim qe veprimtaria te jete e kontrollushme dhe e mateshme.

- Ngritjen e nje instituti te vecante per studime kriminologjike, i cili do te mund te beje studime e rekomandime mbi baza shkencore per kete dukuri me rrezikshmeri shoqerore.
- Shtimin e transparences me opinionin publik mbi tregusit e krimit e shkaqet e tij, si dhe te botimeve informuse per opinion e brendshem dhe ate nderkombetar.

Bibliografia

- Politika kriminale Elezi. I, Hysi. V,
- Korupsioni, veprat penale perberese, krimi i organizuar, Gjonca. L,
- Statistikat vjetore te krimit te Policise se shtetit 2008-2012,
- Raportet vjetore te prokurorise se pergjitheshme per ne kuvend 2009-2011,
- Vjetaret statistikor te Ministrise se drejtesise 2008- 2010,
- Ligji nr. 8417 date 21.10.1998 Per Kushtetuten, i ndryshuar,
- Ligji nr. 7895 date 27.01.1995 Per Kodin penal te Republikes se Shqiperise, i ndryshuar
- Ligji nr. 7905 date 21.3.1995 Per Kodin e procedures penale, i ndryshuar,
- Ligji nr.9877 date 18.02.2008 Per organizimin e pushtetit gjyqesor,
- Ligji nr. 8737 date 12.2.2001 Per Prokurorine e Republikes,
- Ligji nr. 8677 date 2.11. 2000 Per policine gjyqesore, i ndryshuar,
- Ligji nr. 9749 date 06.04. 2007 Per Policine e shtetit,
- Ligji nr. 9180 date 05.02. 2004 Per statistikat zyrtare,
- Ligji nr. 9284 date 30.9.2004 Per parandalimin dhe goditjen e krimit te organizuar
- Konventa Europiane e te drejtave dhe lirive themelore te njeriut, ligji nr.8137 date 31.7.1996
- Konventa per ekstradimin dhe dy protokollet shtese, ligji nr.8322 date 2.4.1998
- Konventa Ksh. Europes per trasferimin e procedimeve penale, ligji nr.8497 date 10.6.1999
- Konventa Ksh. Europes per ndihmen e ndersjellte juridike, ligjinr.8498 date 10.6.1999
- Konventa e OKB Per te drejtat e femijeve, ligji nr. 1992
- Konventae OKB “Kunder krimit te organizuar nderkombetar”, ligji 8920 date 11.7.2002
- Rekomandimi“Mbi parimet baze te luftes kunder krimit te organizuar”2001(11)
- Rezoluta “Per parandalimin dhe kontrollin e krimit te organizuar” me 39 rekomandime etj.
- Rekomandimi i komitetit te Ksh.ministrave nr.96-8 “Per politiken kriminale ne Evrope”(1),
- Vendimi per “Programin kuader te bashkepunimit Policor dhe Gjyqesor per ceshtjet penale”.